

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Citation: Andersen, H. C.: "H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 111. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-hcaeventyr06val-shoot-idm139779800893280.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Det antityske

Andersens forhold til, hvad der var tysk, belastedes i årene efter 1848-50, så nødtigt han ville; og det kan kaldes karakteristisk, at germanismer netop forsvinder fra EHP 1/2-62/63 og ikke før. Men dels er det et åbent spørgsmål, om rettelserne er hans egne; dels gælder de kun få ord, og de havde været undsagt i visse kredse under en antitysk purisme, der kan påvises allerede hos Johs. Ewald i hans seneste år (se 112 DSH III 383 m. henv.). Rubow 238 påpeger en mulig germanisme som IV 145 *altid opad* (= højere og højere, sidestykker findes fx. II 231 *bøiede sig dybere og altid dybere*) og tilføjer: »Andersen var ellers mod Udryddelse af gode gamle Tyskheder i det danske Sprog, hvorom mere kan læses i *Nissen og Madamen*«; der sigtes til Madamens »*aldrig skal De høre mig sige »Kleiner« eller »Butterdeig«, jeg siger Fedtkager og Bladdeig*« (V 36, fra 1868). MO2 har *Bladdei* og nævner *Butterdei*, men foretrækker *Smørdei*, tysk *Butterteig* (og *Blätterteig*); hverken MO eller DO kender *Fedtkager*.

Geburtsdag er nok den mest iøjnefaldende germanisme. Den bukkede endeligt under for *Fødselsdag* i 1850'erne (MO ÷, DO VI 379 og 732, DSH III 88), således **D** I 90, 121, 173, II 179. AJ 161 citerer spøgende selvtætelser fra Oehlschlager og fra Andersens *Han er ikke født* fra 1864; tilfældigt noteret er desuden ordenes personkarakteriserende brug i Ibsens *Fruen fra Havet* så sent som 1888. Prof. Anders Bjerrum har mundtligt foreslået den forklaring, at man fra 1839 havde en dansk opdraget konge. - Rigmor Stampe citerer i H. C. Andersen og hans nærmeste omgang, 1919, et brev fra Louise Drewsen f. Collin (1839-1920), heraf ses, at Collinernes sprogbevidsthed ikke forbød ord som *Geburtsdag*, *Fatter* og *Mutter*, og at det var de ældre børn i hendes generation, der »satte »Faer« og »Moer« igennem, trods megen vemodig Modstand fra Forældrene, som egentlig fandt det ukærligt at forandre disse dyrebare Navne!« (s. 25); se nedenfor.

gesvindt er dog et langt hyppigere ord. I MO søges det forgæves mellem *Gestalt* og *Gevalt*, der begge i øvrigt kun figurerer med henvisning til andre ord; *Gelender*, der IV 20 ses erstattet med *Rækværk*, findes slet ikke. D erstatter gerne, *gesvindt* med *hurtigt* (I 32, II 47, 53, 95, 212, 247, men V 19 *gesvindt***MOO2**, *hurtigt***A**, *gesvindt***B**, hvor **A** og **B** er så sene som 1868 og 1870). **D** varierer dog med held: I 49 *strax*, II 33 *i en Fart*, I 123 *saa gesvindt > rundt*, eller ordet glider ud: I 35, IV 72, III 145 (fra 1859) har ordet i en renskrift, men *hurtigt* i alle tryk.

Resten er egentlig småting: I 65 *ganske tør > allerede tør* er snarere en reel ændring end et forsøg på at undsige *ganske*; I 72 *Randsel > Vadsæk* **D**; II 129, 138, III 129 *saagar* (MO ÷) > *endog(saa)* **D**, jf. IV 33 *saagar* **O** > *maaskee endog* (AJ 200); II 193 *fort* (MO kun dagligtale, DSH III 240) > *videre* **D**; II 193 *Ansats* (MO ÷) > *Anlæg* (til at blive gal) **D**; III 91 *enge > snevre* **A2** og senere; III 176 (*Blomster*)*svibler* (MO +) > *-løg*.